

Nowe stanowiska przezierników (Lepidoptera: Sesiidae) w północno-zachodniej Polsce

New records of clearwing moths (Lepidoptera: Sesiidae) in north-western Poland

Marek BĄKOWSKI

Zakład Zoologii Systematycznej, Instytut Biologii Środowiska, Uniwersytet im. Adama Mickiewicza,
ul. Uniwersytetu Poznańskiego 6, Poznań 61-614, Polska, e-mail: bakowski@amu.edu.pl, ORCID: 0000-0002-9662-7347

ABSTRACT. New data on the occurrence of nine species of Sesiidae in north-western Poland are presented.

KEY WORDS: Cossoidea, faunistics, pheromones, Poland.

Dotychczasowe badania przezierników (Sesiidae) koncentrowały się głównie w zachodniej (BĄKOWSKI 1992, 2011a), środkowej (BĄKOWSKI i in. 2003), południowej (BĄKOWSKI 1996, 2001, 2009; BĄKOWSKI i in. 2011) oraz południowo-wschodniej Polsce (BĄKOWSKI i HOŁOWIŃSKI 1997, 2011). Z północno-zachodniej części kraju znanych jest mało rekordów Sesiidae. Większość z nich to dane historyczne podawane z Pomorza (URBAHN i URBAHN 1939). Dotyczy to również gatunków o szerokim rozszedleniu w Polsce (BĄKOWSKI 2013).

Prezentowane w niniejszej pracy dane pochodzą z trzech obszarów na których prowadzono badania motyli. Z Piechcina i okolic (województwo kujawsko-pomorskie) w 2016 roku, z Parku Narodowego „Bory Tucholskie” (województwo pomorskie) w latach 2022-2023 oraz z wyspy Wolin (województwo zachodniopomorskie) w roku 2024. Przezierniki odnotowywano używając pułapek feromonowych typu uni-trap, zaopatrzonych w atraktanty z Plant Research International (PRI – Wageningen, Holandia), jak również poprzez wyszukiwanie charakterystycznych śladów żerowania na roślinach żywicielskich. Układ systematyczny, nazewnictwo oraz rozszedlenie w Polsce przyjęto za BĄKOWSKI (2013).

Potwierdzenie występowania z województwa kujawsko-pomorskiego, oznaczono przy nazwie gatunkowej – ^[1], z województwa pomorskiego – ^[2], z województwa zachodniopomorskiego – ^[3].

Wykaz gatunków

Sesia apiformis (CLERCK, 1759) ^[1,3]

- CD05 Piechcin, 30 VI 2016, stare ślady żerowania na *Populus* sp.,
- XV66 Bachorze, VI 2023, stare ślady żerowania na *Populus* sp.,
- VV67 Droga z Wicka do Międzyzdrojów, VI 2024, stare ślady żerowania na *Populus* sp.

Znany z całego kraju, po 1985 roku nie był potwierdzony jedynie z województwa kujawsko-pomorskiego oraz zachodniopomorskiego. Najłatwiejszą metodą jego stwierdzenia jest poszukiwanie starych i świeżych otworów wylotowych u podstaw topól.

Eusphaecia melanocephala DALMAN, 1816 ^[2,3]

- XV66 Bachorze, VI 2023, stare ślady żerowania na *Populus tremulae*,
- VV57 Świnoujście, VII 2024, koło tężni, stare ślady żerowania na *Populus tremulae*.

W północno-zachodniej Polsce gatunek ten był wcześniej podawany przez URBAHN i URBAHN (1939) oraz SCHNAIDERA (1964).

Paranthrene tabaniformis (ROTTEMBERG, 1775) ^[1]

- CD05 Piechcin, 30 VI 2016, stare ślady żerowania na odrostach *Populus tremulae*,
- XV66 okolice parkingu przy jeziorze Mielnica, VI 2022, stare ślady żerowania na *Populus tremulae*.

Gatunek kiedyś traktowany jako szkodnik topól (STROJNY 1958). Jednak nie potwierdzony z wielu miejsc, szczególnie z północnej Polski (BAKOWSKI 2013).

Synanthedon culiciformis (LINNAEUS, 1758) ^[2]

- XV66 okolice Funki, VII 2023, stare i świeże ślady żerowania na ściętych *Betula* sp.,
- XV66 Bachorze, VI 2022, wydma, stare żerowisko na ściętej *Betula* sp.

Jeden z najwcześniej pojawiających się przezierników. Dosyć łatwy do stwierdzenia, na podstawie starych żerowisk, szczególnie na ściętych pniakach *Betula* sp. Czasami bardzo licznie występuje na zrębach (BAKOWSKI 1992). Z północy kraju znany jednak z niewielu stanowisk (BAKOWSKI 2013).

Synanthedon formicaeformis (ESPER, 1783) ^[1,3]

- CD05 Piechcin, 30 VI 2016, 21 samców w pułapce feromonowej,
- XV66 okolice parkingu przy jeziorze Mielnica, 25 VI 2022, 6 samców, w pułapce feromonowej,
- VV67 Droga z Wicka do Międzyzdrojów, VI 2024, 12 samców, w pułapce feromonowej.

Samce tego gatunku czasami bardzo licznie przylatują do pułapek feromonowych (BAKOWSKI 2013).

Synanthedon myopaeformis (BORKHAUSEN, 1789) ^[3]

- XV66 Bachorze, 25 VI 2022, 15 samców, leśniczówka, w pułapce feromonowej,
- VV77 Warnowo, 3 VII 2024, 1 samiec, w pułapce feromonowej wywieszanej przy starych *Malus* sp.

Gatunek, miejscami w sadach jabłoniowych występujący masowo, traktowany jako szkodnik (BAKOWSKI i in 2013). Bardzo chętnie przylatuje do pułapek feromonowych. Pomimo tego, znany z niewielu stanowisk na północy kraju (BAKOWSKI 2013).

Synanthedon scoliaeformis (BORKHAUSEN, 1789) ^[2]

- XV66 okolice jeziora Małe Krzywce, 13 V 2022, stare ślady żerowania na brzożach *Betula* sp.

Dotychczas z Pomorza znany tylko z danych historycznych (URBAHN i URBAHN 1939). W ostatnim czasie relatywnie łatwy do stwierdzenia za pomocą pułapek feromonowych (BAKOWSKI 2011b)

Synanthedon vespiformis (LINNAEUS, 1761) ^[3]

- VV66 Lubin, na skraju ciepłej dąbrowy, 3 VII 2024, 12 samców w pułapce feromonowej.

Dotychczas z Pomorza potwierdzany tylko z danych historycznych przez URBAHN i URBAHN (1939). *Synanthedon vespiformis* miejscami spotykany jest

licznie na zrębach z pniakami dębowymi (BAKOWSKI 1992). W ostatnim czasie relatywnie łatwy do stwierdzenia za pomocą pułapek feromonowych (BAKOWSKI 2013).

Bembecia ichneumoniformis

(DENIS & SCHIFFERMÜLLER, 1775) ^[1]

- CD05 Piechcin, 21 VII 2016, 11 samców w pułapce feromonowej, zlokalizowanej na łące z *Lotus corniculatus*.

Nie podawany wcześniej z województwa kujawsko-pomorskiego. Jest to jedno z najdalej na północ wysuniętych stanowisk tego gatunku w Polsce. Wcześniej podawany z północnej Polski, tylko z Pomorza przez URBAHN i URBAHN (1939).

Podsumowanie

W trakcie badań stwierdzono 9 gatunków Sesiidae, które są dosyć szeroko rozsiadane na terenie Polski. Jednak w przypadku większości gatunków są to nowe rekordy dla badanych województw, po roku 1985. Z województwa kujawsko-pomorskiego potwierdzono występowanie *Sesia apiformis*, *Paranthrene tabaniformis* i *Synanthedon formicaeformis*. Z kolei *Bembecia ichneumoniformis* wykazano po raz pierwszy z tego województwa. Z województwa pomorskiego potwierdzono występowanie *Eusphaecia melanocephala*, *Synanthedon culiciformis* oraz *S. scoliaeformis*. Natomiast z województwa zachodniopomorskiego potwierdzono występowanie *Sesia apiformis*, *Eusphaecia melanocephala*, *Synanthedon formicaeformis*, *S. myopaeformis* i *S. vespiformis*.

Nowe dane dają pełniejszy obraz występowania stwierdzonych gatunków w Polsce. Z drugiej strony będą również uwzględniane przy obecnie realizowanej aktualizacji statusu ochrony wszystkich krajowych gatunków motyli.

SUMMARY

The paper contains the results of faunistic research carried out on the Sesiidae (Lepidoptera) in north-western Poland between 2016–2024. During the study nine species of the clearwing moths were recorded. Most of them are widely distributed in Poland. However for many species they are new records from the studied provinces after 1985. In case of *Bembecia ichneumoniformis* this is the first record from Kujawy–Pomerania Province. The occurrence of species from Kujawy-Pomerania Province marked with – ^[1], from Pomerania Province – ^[2], from Western Pomerania – ^[3] were confirmed.

PIŚMIENNICTWO

- BAKOWSKI M. 1992. Przezierniki (Lepidoptera, Sesiidae) miasta Poznania i okolic. *Wiadomości Entomologiczne*, **11**: 169-173.
- BAKOWSKI M. 1996. Przezierniki (Lepidoptera, Sesiidae) zbiorowisk kserotermicznych krainy Miechowsko-Sandomierskiej. *Wiadomości Entomologiczne*, **15**: 43-50.
- BAKOWSKI M. 2001. Przezierniki (Lepidoptera: Sesiidae) Zespołu Parków Krajobrazowych Poniądzia. *Rocznik Naukowy Polskiego Towarzystwa Ochrony Przyrody „Salamandra”*, **5**: 79-95.
- BAKOWSKI M. 2009. Nowe stanowiska przezierników (Lepidoptera: Sesiidae) z zachodniej części Ziemi Kłodzkiej. *Wiadomości Entomologiczne*, **28**: 119-123.
- BAKOWSKI M. 2011a. Przezierniki (Lepidoptera, Sesiidae) Rogalińskiego Parku Krajobrazowego. *Wiadomości Entomologiczne*, **30**: 104-109.
- BAKOWSKI M. 2011b. The investigation of *Synanthedon scoliaeformis* (Lepidoptera, Sesiidae) distribution in Poland using sex pheromones. *Fragmenta Faunistica*, **54**: 153-156.
- BAKOWSKI M. 2013. The Sesiidae (Lepidoptera) of Poland. Wydawnictwo Kontekst, Poznań. 277 ss.
- BAKOWSKI M. 2017. Sesiidae, Cossidae. (ss. 55-57) [W:] BUSZKO J., NOWACKI J. (red.): A Distributional Checklist of the Lepidoptera of Poland. *Polish Entomological Monographs*, **13**: 1-222.
- BAKOWSKI M., CELADYN R., HOŁOWIŃSKI M., ZAJDA W. 2011. Clearwing moths (Lepidoptera: Sesiidae) of Małopolska Province. *Polish Journal of Entomology*, **80**: 411-421.
- BAKOWSKI M., HOŁOWIŃSKI M. 1997. Przezierniki (Lepidoptera, Sesiidae) południowo-wschodniej części Polesia Lubelskiego. *Wiadomości Entomologiczne*, **16**: 107-114.
- BAKOWSKI M., HOŁOWIŃSKI M. 2011. Przezierniki (Lepidoptera, Sesiidae) południowo-wschodniej części Polesia Lubelskiego. Część II. *Wiadomości Entomologiczne*, **30**: 237-245.
- BAKOWSKI M., HOŁOWIŃSKI M., MIŁKOWSKI M. 2003. Przezierniki (Lepidoptera: Sesiidae) Puszczy Kozienickiej. *Wiadomości Entomologiczne*, **21**: 229-240.
- BAKOWSKI M., PIEKARSKA-BONIECKA H., DOLAŃSKA-NIEDBAŁA E. 2013. Monitoring of the redbelted clearwing moth, *Synanthedon myopaeformis*, and its parasitoid *Liotryphon crassiseta* in apple orchards in yellow Moericke traps. *Journal of Insect Science*, **13**: 1-11.
- SCHNAIDER Z. 1964. Z obserwacji nad biologią i morfologią przeziernika osinowca – *Aegeria melanocephala* (Dalman, 1816) (Lepidoptera, Aegeriidae). *Polskie Pismo Entomologiczne*, **35-36**: 203-221.
- STROJNY W. 1958. Szkodniki drewna drzew szybko przyrastających. Część IV. Przeziernik topolowiec – *Paranthrene tabaniformis* Rott. (Lep. Aegeriidae). *Polskie Pismo Entomologiczne*, **28**: 151-156.
- URBAHN E., URBAHN H. 1939. Die Schmetterlinge Pommerns mit einem vergleichenden Überblick über den Ostseeraum. *Stettiner Entomologische Zeitung*, **100**: 185-826.

Wpłynęło: 7 października 2024
Zaakceptowano: 31 stycznia 2025